

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดศาลายาเป็นตลาดเก่า ตั้งอยู่ริมคลองซึ่งเกิดจากการขุดของมนุษย์ โดยใช้ชื่อว่าคลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นคลองที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2400–2403 คลองนี้เชื่อมระหว่างแม่น้ำนครชัยศรีและแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อใช้เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์และเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งอ้อยและน้ำตาลจากนครชัยศรีมาสู่โรงงาน โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) และพระภานุสมมติบริบูรณ์ เป็นแม่กองจ้างชาวจีนขุด เริ่มลงมือขุด เมื่อวันที่ 13 กันยายน พุทธศักราช 2402 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พุทธศักราช 2403

ระยะทางเริ่มตั้งแต่คลองบางกรวย (บางครั้งเรียกคลองบางกอกน้อย) ที่บริเวณวัดชัยพฤกษ์มาลา ไปบรรจบกับแม่น้ำนครชัยศรีริมศาลาเจ้าสุบิน ตำบลจี่วราย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม รวมเป็นเงินค่าแรงทั้งสิ้น 1,101 ชั่ง 10 ตำลึง เป็นเงินส่วนของพระคลังมหาสมบัติ 100 ชั่ง เงินบริจาครของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ 1 ชั่ง 10 ตำลึง อีก 1,000 เป็นเงินของท้าวเทพอากร (เงิน) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาเจษฎาธิบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้รับเข้าพระคลังมหาสมบัติ เนื่องจากท้าวเทพอากรผู้นี้มีหน้าที่เก็บภาษีอากรตลาด ได้รับเงินผลประโยชน์จนกระทั่งมีฐานะดี ครั้นเมื่อถึงแก่กรรมลง บุตรหลานเกิดวิวาทแย่งชิงมรดกกัน ทรงมีพระราชดำริว่าท้าวเทพอากรมีฐานะดีขึ้น เพราะรับจัดเก็บภาษีอากรของแผ่นดิน ไม่เป็นการสมควรที่บุตรหลานจะวิวาทแย่งชิงกัน จึงโปรดให้รับเงิน 1,000 ชั่ง เข้าพระคลังมหาสมบัติ ส่วนทรัพย์สินอื่น ๆ นอกจากนี้ โปรดให้พวกญาติพี่น้องบุตรหลานแบ่งปันกันไปตามความเหมาะสม

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 จึงพระราชทานเงินส่วนนี้เพื่อการกุศล สาธารณะประโยชน์ของแผ่นดิน พระราชทานนามว่า "คลองมหาสวัสดิ์" แต่ก็ยังมีผู้เรียกคลองนี้ว่า คลองชัยพฤกษ์อยู่บ้างจนปัจจุบัน

คลองมหาสวัสดิ์ยาว 28 กิโลเมตร ไหลผ่านตำบลท่าเรือ ตำบลจี่วราย ตำบลมหาสวัสดิ์ และตำบลศาลายา ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ตำบลปลายบาง ตำบลศาลากลาง ตำบลบางคูเวียง ตำบลบางขุนกอง และตำบลมหาสวัสดิ์ ในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เมื่อขุดคลองมหาสวัสดิ์เสร็จ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ได้ให้สร้างศาลาสำหรับประชาชนพักเป็นระยะไปตามริมคลองทุก 100 เส้น ศาลาหลังแต่ละหลัง ให้เขียนตำรายารักษาโรคต่าง ๆ ติดไว้เพื่อเป็นการกุศล จนผู้คนเรียกติดปากสืบทอดกันมาว่า "ศาลายา" โดยเป็นทางเชื่อมระหว่างเมืองเพื่อขนส่งสินค้าทางการเกษตร ขึ้นชื่อว่าเป็นชุมชนที่พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จพระราชดำเนินผ่าน แสดงให้เห็นได้ถึงหลักภูมิศาสตร์ที่ดีในการคมนาคม ซึ่งส่งผลโดยตรงให้ชุมชนศาลายาริมคลองมหาสวัสดิ์นั้น เปรียบเสมือนเป็นเมืองท่า

ศูนย์กลางทางการค้าที่มีการเจริญเติบโตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ชาวบ้านในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน วิถีชาวบ้านริมคลองมหาสวัสดิ์แต่เดิมจึงมีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้เป็นศูนย์กลางเพราะประชาชนจากชุมชนต่าง ๆ ในลแวกใกล้เคียงจำเป็นต้องเดินทางโดยสัญจรทางน้ำเพื่อมาขึ้นรถไฟ ซึ่งในเวลานั้นเป็นเพียงเส้นทางคมนาคมเส้นทางเดียวที่สะดวกกว่าการเดินทางบก ซึ่ง “ศาลายา” ได้กลายเป็นชื่อตำบลและสถานีรถไฟที่ผู้คนส่วนใหญ่เรียกกันจนติดปาก แต่ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุและชุมชนเมืองได้ขยายตัวสู่ชุมชนศาลายา ประชาชนในชุมชนเกิดการย้ายถิ่นฐานเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก คนหนุ่มสาวเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมืองเหลือเพียงเด็กและคนชรา กับสภาพตลาดเก่าที่กำลังลบล้างไปจากความทรงจำของผู้คน

คณะผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนตลาดเก่าศาลายาเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในครั้งอดีตกาล มีความน่าสนใจและมีเสน่ห์ ผนวกกับศักยภาพของคณะผู้วิจัย รวมทั้งความพร้อมและประสบการณ์ในด้านการพัฒนาสื่อ ที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยส่งผลให้เกิดการรับรู้ในคุณค่าของท้องถิ่นและชุมชน สามารถวางแผนการผลิตสื่อเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนชุมชนตลาดศาลายา ตลาดน้ำแห่งความทรงจำและใช้เป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

โครงการวิจัยและพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลายา ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองตอบนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ในการยกคุณภาพและมาตรฐานชุมชนและท้องถิ่นของประเทศและเป็นการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลายา

1.3 ขอบเขตการวิจัย

โครงการวิจัยและพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลายา ผู้วิจัยมีขอบเขตในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา

โดยกระบวนการผลิตสื่อวีดิทัศน์นั้นผู้วิจัยได้เลือกใช้สื่อวีดิทัศน์ เนื่องด้วยสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อชนิดอื่น ๆ เนื่องด้วยเป็นสื่อที่นำเสนอด้วยภาพ และเสียงพร้อมกัน ซึ่งสามารถนำเสนอด้วยความรวดเร็วประกอบกับเทคนิคการเปลี่ยนภาพ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ สร้างการจดจำได้ดี ทำให้สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่สามารถสร้างความประทับใจให้ผู้ชม เหมาะอย่างยิ่งในการนำมาพัฒนาเป็นสื่อวีดิทัศน์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลายา

1.3.2 ขอบเขตพื้นที่

ทางคณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนตลาดเก่าศาลายา จังหวัดนครปฐม เนื่องจากแต่เดิมชุมชนศาลายาริมคลองมหาสวัสดิ์นั้นเปรียบเสมือนเป็นเมืองท่าศูนย์กลางทางการค้าที่มีการเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก วิถีชาวบ้านริมคลองมหาสวัสดิ์จึงมีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ อีกเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้เป็นศูนย์กลาง เพราะประชาชนจากชุมชนต่างๆ ในละแวกใกล้เคียงจำเป็นต้องสัญจรทางน้ำเพื่อมาขึ้นรถไฟ ซึ่งในปัจจุบันความเจริญทางด้านคมนาคมทางบกทำให้การคมนาคมทางน้ำลดลงจนเกือบสูญหายไปจากความทรงจำของคนในปัจจุบัน จึงมีความเหมาะสมในการพัฒนาชุมชนตลาดศาลายา ตลาดที่มีประวัติความเป็นมาและกลิ่นไอของความรุ่งเรืองในอดีต

1.3.3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตลาดเก่าศาลายา

1.3.4 ระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ นักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยและทีมงานฝ่ายผลิตสื่อได้ร่วมกันวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาสื่อวีดิทัศน์โดยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2554 จากนั้นกำหนดระยะเวลาตามขั้นตอนกระบวนการผลิตสื่อวีดิทัศน์จนแล้วเสร็จในเดือนตุลาคม 2554

กิจกรรม	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1. ประชุมชี้แจงต่อคณะนักวิจัย	↔							
2. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		↔						
3. นักวิจัยและทีมงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลความต้องการของชุมชน			↔					
4. สรุปผลข้อมูล นำมาออกแบบบทวีดิทัศน์				↔				
5. ปฏิบัติการถ่ายภาพนิ่งและวีดิทัศน์					↔			
6. ดำเนินการตัดต่อและลำดับภาพ						↔		
7. นำเสนอสื่อวีดิทัศน์ต่อประชาชนในชุมชนเพื่อประเมินคุณภาพสื่อ							↔	
8. นักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยวิเคราะห์และสรุปผล								↔
9. นักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัยนำเสนอผลการดำเนินโครงการ								↔

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากโครงการวิจัยและพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลาايا ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.1 สามารถสนองตอบนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ในการยกคุณภาพและมาตรฐานชุมชนและท้องถิ่นของประเทศ เพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่มาตรฐานสากล

1.4.2 ได้สื่อวีดิทัศน์เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลาايا ซึ่งสามารถนำไปเผยแพร่เพื่อการประชาสัมพันธ์และเป็นต้นแบบสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

1.4.3 ประชาชนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น

1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1.5.1 สื่อ สื่อเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการรับรู้ในสิ่งต่าง ๆ สื่อสามารถออกแบบให้ใช้งานได้หลากหลายประเภท สื่อวีดิทัศน์ถือว่าเป็นสื่อที่มีศักยภาพอย่างมากในการโน้มน้าวใจและประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมภาพลักษณ์ เนื่องจากผู้รับสื่อสามารถรับรู้ข้อมูลได้ทั้งภาพ และเสียงพร้อมกัน

1.5.2 จิตสำนึก จิตสำนึกหรือภาวะการรู้สึกตัว หมายถึงการมีความระมัดระวัง มีการเตรียมตัวและตื่นตัว มีความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉงเสมือนหนึ่งว่าได้ตื่นตัวอย่างเต็มที่ หรือการที่มนุษย์มีความรู้สึกตื่นตัวและพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมนั่นเอง (สงคราม เขาวนศิลป์. 2535 : 152-154)

1.5.3 สำนึกรักบ้านเกิด การพัฒนาที่ทำให้คนคิดได้ คิดเป็น และรู้จักดำรงชีวิตด้วยความดีงาม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติและเพื่อนมนุษย์ มุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมคนให้เป็นรากฐานของสังคม ด้วยการสนับสนุนด้านการศึกษาไปพร้อม ๆ กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม หล่อหลอมในเรื่องของการกระทำความดี มีจิตใจดีงาม พร้อมช่วยเหลือสังคมและจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อบ้านเกิดของตนเอง เพื่อจะได้เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป